

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра політичних інститутів та процесів

**Кобець Юлія Василівна
Міщук Мар'яна Богданівна**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до вивчення дисципліни

АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ
для підготовки здобувачів вищої освіти
ступеня бакалавра
за спеціальністю 052 “Політологія”

Івано-Франківськ
2025

Рекомендовано до друку рішенням
Вченої ради Факультету історії, політології і міжнародних відносин
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол N8 від 19 березня 2025 року)

Методичні рекомендації укладено з урахуванням вимог кредитно-модульної системи. Рекомендації містять зміст дисципліни, плани семінарських занять, питання до самоконтролю, тестові завдання, питання для підготовки до модульних контролів, методичні рекомендації щодо підготовки самостійної роботи, завдання для самостійної роботи, опис критеріїв системи оцінки знань здобувачів, рекомендовану літератури до кожної з тем, тематику реферативних повідомлень тощо.

Рецензенти:

доктор політичних наук, професор
Климончук Василь Йосифович
кафедра політичних наук
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

кандидат політичних наук, доцент
Мадрига Тетяна Богданівна
кафедра політичних наук
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

Кобець Ю., Міщук М. Антикризовий менеджмент. Методичні рекомендації щодо викладання дисципліни для підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра за спеціальністю 052 “Політологія”. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2025. 42 с.

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка.....	4
1.1 Заплановані результати.....	4
2. Зміст навчальної дисципліни.....	7
2.1. Лекційні заняття, їх тематика та обсяг.....	7
2.2. Практичні заняття, їх тематика та обсяг.....	8
3. Навчально-методичні матеріали з дисципліни.....	24
3.1. Програмові вимоги.....	24
3.2. Словник термінів.....	24
3.3. Кваліфікаційні завдання.....	29
3.4. Рекомендована література.....	31
4. Рейтингова система оцінювання набутих знань та вмінь.....	33
5. Політика курсу.....	41

1.ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1.ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ.

Дисципліна «Антикризовий менеджмент» є вибірковою дисципліною зі спеціальності «Політологія» для освітніх програм «Політологія» та «Політологія. Національна безпека», яка викладається в 5 семестрі в обсязі 3 кредити (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Курс розроблено таким чином, щоб надати учасникам необхідні знання, обов'язкові для того, щоб здобувачі мали змогу аналізувати процеси і явища взаємозв'язку кризових явищ та розвитку політичної системи; оцінювати сучасні явища соціально-політичного життя України та світу з точки зору їх дальшої перспективи в умовах розвитку кризових явищ; усвідомити місце антикризового менеджменту в цілому і як, специфічного явища суспільного життя в контексті інших соціальних явищ та процесів, економіки, релігії, науки, культури, освіти.

Дисципліна базується на знаннях здобувачів з курсів загальної теорії політики, філософії, історії.

Основними формами вивчення предмета у вузі є лекції, семінарські заняття, консультації, самостійна робота.

Вибірковий курс «Антикризовий менеджмент» завершується заліком.

Мета викладання дисципліни: полягає в формуванні у здобувачів системного розуміння теоретичних основ та практичних аспектів управління кризовими ситуаціями в політичній сфері, а також розвитку здатності застосовувати антикризові стратегії для забезпечення стабільності політичних інститутів та ефективного реагування на кризові явища в умовах сучасної політичної динаміки.

Основними цілями вивчення дисципліни є: опанування здобувачами понятійно-категоріальним апаратом; засвоєння матеріалу з курсу при допомозі поданих викладачем методичних рекомендацій, підготовлених семінарських занять, самостійної роботи, індивідуальної роботи; аналіз важливих проблем; вміння застосовувати набуті знання у майбутній професійній і громадській діяльності.

Компетентності

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у політичній сфері суспільства, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій політичної науки.

Загальні компетенції:

ЗК-01 Знання предметної області.

ЗК-03 Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК-07. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК-08. Здатність зберігати та примножувати моральні засади функціонування державноцерковних відносин.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СКО.1 Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

СКО.2. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування ідей класиків політичної науки.

СКО.3. Здатність описувати, пояснювати політичні процеси на основі аналізу державноцерковної політики та впровадження її в життя.

СКО.4. Здатність застосовувати іструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології у фаховій діяльності.

СКО.5. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних: контекстах їх функціонування.

СКО.6. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому національному, європейському та глобальному рівні.

СКО.8. Здатність виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.

СКО.9. Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень

Програмні результати навчання:

ПРН01 Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.

ПРН03. Вміти критично мислити у сфері політологічної діяльності.

ПРН04. Мати навички професійної комунікації,

ПРН05. Вміти використовуючи понятійно-категоріальний апарат політичної науки.

ПРН06. Знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у політологічній діяльності.

ПРН07. Розуміти історію, закономірності та етапи генези державно-церковних відносин від найдавніших часів до сьогодення.

ПРН08. Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітичнодослідницький апарат сучасної політичної науки.

ПРН09. Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування ідей теоретиків політичної науки.

ПРН10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, суспільно-політичних, національно-культурних та ідеологічних контекстах.

ПРН12. Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

ПРН13. Вміти аналізувати публічну політику на місцевому національному, європейському та глобальному рівні.

ПРН14. Застосовувати теорії класиків політичної науки у професійній діяльності.

ПРН15. Виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу. ПРН16. Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень.

Після завершення вивчення курсу здобувачі повинні знати:

1. **Основні теоретичні концепції антикризового управління**, зокрема визначення, типи та етапи криз, а також принципи та методи управління в умовах кризових ситуацій.
2. **Процес і механізми діагностики кризових ситуацій**, включаючи методи аналізу та оцінки внутрішніх і зовнішніх загроз для організацій чи держави.
3. **Підходи та стратегії реагування на кризи**, зокрема розробку планів антикризового реагування, методи стабілізації ситуації та відновлення нормальної діяльності.
4. **Інструменти антикризового управління на різних рівнях** (організаційному, корпоративному, державному та міжнародному), їх ефективність та обмеження.
5. **Роль комунікацій і інформаційної політики під час кризи**, зокрема забезпечення прозорості, управління репутацією та взаємодія з медіа.
6. **Методи управління людськими ресурсами під час кризових ситуацій**, включаючи мотивацію персоналу, управління конфліктами та підтримку морального стану.
7. **Особливості антикризового управління в різних сферах діяльності**, таких як бізнес, державне управління, соціальні сфери, екологічні катастрофи, політичні та військові кризи.
8. **Глобальні та локальні фактори, що можуть призвести до криз**, а також роль міжнародних організацій та взаємодія з іншими країнами в умовах глобальних криз.
9. **Методи оцінки ефективності антикризових стратегій та заходів**, а також вимірювання результативності процесу подолання кризи.

На основі курсу здобувачі повинні вміти:

- **Ідентифікувати та аналізувати кризові ситуації** в організаціях або на державному рівні, визначати їх типи, причини та потенційні наслідки.
- **Розробляти та впроваджувати антикризові стратегії**, включаючи заходи для стабілізації ситуації та відновлення нормального функціонування організації чи держави.
- **Оцінювати ризики** та здійснювати прогнозування кризових явищ, застосовуючи різноманітні методи і моделі управління ризиками.
- **Застосовувати інструменти фінансового та ресурсного управління** під час кризових ситуацій, включаючи бюджетний контроль, реструктуризацію і оптимізацію витрат.

- **Розробляти антикризові плани та програми**, що передбачають оперативне реагування на кризу, а також визначати пріоритети в умовах обмежених ресурсів.
- **Координувати діяльність внутрішніх і зовнішніх команд** для ефективного реагування на кризу, в тому числі управління комунікаціями та взаємодії з медіа.
- **Управляти людськими ресурсами в умовах криз**, забезпечуючи мотивацію персоналу, підтримку морального клімату та розвиток управлінських компетенцій у кризових умовах.
- **Приймати управлінські рішення в умовах невизначеності та обмежених даних**, застосовуючи методи оцінки та вибору оптимальних варіантів дій.
- **Проводити ефективну комунікацію в кризовий період**, створюючи стратегії взаємодії з усіма зацікавленими сторонами, включаючи внутрішніх та зовнішніх партнерів, громадськість, медіа.
- **Оцінювати ефективність антикризових заходів** та коригувати стратегії в залежності від результатів, забезпечуючи безперервне вдосконалення антикризового управління.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Оволодіння політичною наукою ґрунтується на тісному взаємозв'язку з іншими навчальними предметами, зокрема з такими базовими, як філософія, соціологія, загальна теорія політики, інститут парламентаризму, менеджмент та ін.

2.ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ, ЇХ ТЕМАТИКА ТА ОБСЯГ

Назва теми	Лекції (год.)
Тема 1. КРИЗА: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ, ТИПИ.	2
Тема 2. ЛОКАЛЬНЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ФАКТОР АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В ПОЛІТИЦІ.	2
Тема 3-4. ПАРЛАМЕНТСЬКІ КРИЗИ	2
Тема 5. УРЯДОВА КРИЗА.	2
Тема 6. КОНСТИТУЦІЙНА КРИЗА	2
Тема 7. СТРАТЕГІЇ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМАХ: СВІТОВИЙ ДОСВІД.	2
Всього	12

2.2. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ, ЇХ ТЕМАТИКА ТА ОБСЯГ

Назва теми	семінари
Тема 1. ЛОКАЛЬНЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ФАКТОР АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В ПОЛІТИЦІ.	4
Тема 2. ЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ПОЛІТИЦІ.	2
Тема 3. ПАРЛАМЕНТСЬКІ КРИЗИ	6
Тема 4. УРЯДОВА КРИЗА.	2
Тема 5. РОЛЬ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В АНТИКРИЗОВОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ.	2
Тема 6. СТРАТЕГІЇ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМАХ: СВІТОВИЙ ДОСВІД.	2
Разом	18

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НОРМАТИВНОГО КУРСУ “ІНСТИТУТ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ”

Тема 1. КРИЗА: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ, ТИПИ

У цій темі розглядаються основні теоретичні концепції політичних криз, їх сутність та характерні ознаки. Аналізуються різні типи криз, зокрема політичні, економічні, соціальні, конституційні, урядові, а також кризові ситуації на міжнародному рівні. зосереджено увагу на етапах розвитку криз, їх впливі на суспільні процеси та шляхи їх подолання. Здобувачі знайомляться з основними підходами до класифікації та визначення причин кризових явищ у політичних системах.

Тема 2 ЛОКАЛЬНЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ФАКТОР АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В ПОЛІТИЦІ

ця тема аналізує роль локального самоврядування в процесах антикризового управління. Особлива увага приділяється функціям місцевих органів влади під час політичних та соціальних криз, а також їх взаємодії з центральними органами влади для забезпечення стабільності та розвитку. Розглядаються приклади успішного використання інститутів місцевого самоврядування для швидкого реагування на кризові ситуації, а також проблеми, які виникають у контексті управління на місцевому рівні.

Тема 3

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ПОЛІТИЦІ

Розглядаються важливість етичних принципів у процесі антикризового управління в політиці. Здобувачі вивчають, як етичні норми впливають на прийняття рішень під час політичних криз, зокрема на захист прав людини, збереження демократичних цінностей та забезпечення справедливості в умовах нестабільності. Обговорюються основні етичні дилеми, з якими можуть зіткнутися політичні діячі, такі як баланс між ефективністю управління кризою та збереженням довіри громадян. Особлива увага приділяється питанням маніпуляцій із громадською думкою, використанню засобів масової інформації під час кризових ситуацій та відповідальності державних лідерів за свої дії під час кризових періодів.

Тема 4-5

ПАРЛАМЕНТСЬКІ КРИЗИ

Аналіз специфіки парламентських криз, які виникають у разі серйозних суперечностей між гілками влади, а також у процесі конфліктів між політичними партіями чи внаслідок недовіри до уряду. Аналізуються основні причини парламентських криз, їх наслідки для політичної стабільності, а також механізми вирішення таких криз. Обговорюється роль парламенту в подоланні політичних криз, а також шляхи досягнення консенсусу між політичними силами для запобігання парламентським кризам.

Тема 6.

УРЯДОВА КРИЗА

Детально розглядаються урядові кризи, які виникають через недовіру до уряду або через невиконання урядових зобов'язань. аналізуються основні фактори, що спричиняють урядові кризи, як-от політичні скандали, економічні труднощі або соціальні заворушення. Здобувачі ознайомлюються з механізмами, що використовуються для подолання урядових криз, та розглядають приклади з практики різних країн, які допомогли відновити стабільність після урядових криз.

Тема 6.

КОНСТИТУЦІЙНА КРИЗА

Тема зосереджена на виникненні та наслідках конституційних криз, що виникають через суперечності або порушення основного закону країни. Розглядаються основні причини конституційних криз, такі як зміни в політичній системі, правові суперечки або недотримання основних прав та свобод громадян. Описуються методи вирішення конституційних криз через зміни в законодавстві або за допомогою судових органів. Аналізуються приклади відомих конституційних криз і досвід різних країн у їх подоланні.

Тема 7.
**РОЛЬ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В АНТИКРИЗОВОМУ
МЕНЕДЖМЕНТІ**

Досліджується ключова роль політичного лідерства в процесах антикризового управління. Аналізується, як лідери на всіх рівнях, від президента до локальних політичних діячів, можуть впливати на стабільність держави під час кризових ситуацій. Розглядаються різні стилі лідерства, які ефективно застосовуються в умовах політичної або економічної кризи. Зокрема, вивчається здатність лідерів до швидкого реагування, прийняття складних рішень у стресових умовах, а також їхнє вміння мобілізувати підтримку громадян і зберігати довіру. Обговорюється, як політичні лідери можуть використовувати свою харизму, комунікаційні навички та стратегічне бачення для управління кризами та формування стабільності в країні.

Тема 8.
**СТРАТЕГІЇ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В
ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМАХ: СВІТОВИЙ ДОСВІД**

Тема присвячена аналізу світового досвіду антикризового менеджменту в різних політичних системах. Розглядаються стратегії та інструменти, які використовуються державами для подолання політичних, економічних і соціальних криз. Вивчаються як загальні, так і специфічні методи, зокрема в розвинених країнах, країнах, що розвиваються, та постконфліктних регіонах. Порівнюються підходи до антикризового управління в різних політичних культурах, а також аналізується ефективність різних моделей антикризового менеджменту, зокрема в умовах глобалізації.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ КУРСУ

**Тема 1. ЛОКАЛЬНЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ФАКТОР
АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В ПОЛІТИЦІ..**

(4 год.)

Основні поняття: локальне самоврядування, антикризове управління, децентралізація, місцеві органи влади, політична стабільність, адміністративна реформа, місцеві вибори, регіональна безпека.

План:

1. Поняття та значення локального самоврядування в політиці.
2. Роль локального самоврядування в антикризовому управлінні.
3. Механізми взаємодії місцевих органів влади та центральної влади під час криз.
4. Децентралізація та її вплив на політичну стабільність.

5. Використання інститутів місцевого самоврядування для забезпечення ефективного кризового управління.
6. Особливості управління на місцевому рівні в умовах політичних і соціальних криз.
7. Місцеві вибори та їх роль у відновленні довіри до влади під час кризових ситуацій.
8. Приклади успішного використання локального самоврядування для подолання криз.

Завдання для вивчення першоджерел, навчальних посібників:

Опрацювати й занотувати основні поняття та визначення теми з "Політологічного енциклопедичного словника".

Опрацювати рекомендовану літературу.

Завдання на перевірку знань:

- Дослідити вплив децентралізації на процеси антикризового управління в Україні.
- Проаналізувати приклади локального самоврядування в інших країнах, що дозволили ефективно подолати кризові ситуації.
- Розглянути роль місцевих органів влади в управлінні кризами на прикладі конкретної політичної чи економічної кризи.
- Підготувати реферат на тему «Місцеві органи влади як фактор політичної стабільності під час криз».
- Обговорити можливості вдосконалення місцевого самоврядування для ефективнішого реагування на кризові ситуації в Україні.

Рекомендована література:

1. Андресюк Б. П. Місцеве самоврядування в сучасній Україні: проблеми, перспективи / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. Київ : Інформ. Видання «Центр», 1997. 222 с.
2. Вибори у часи кризи: виклики та можливості: післявоєнні вибори в Україні у фокусі дискусій Парламентської конференції у Берні. URL.[https://www.coe.int/uk/web/kyiv/- /«elections-in-times-of-crisis-challenges-and-opportunities»-post-war-elections-in-ukraine-infocus-of-discussions-at-the-parliamentary-conference-in-bern](https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/«elections-in-times-of-crisis-challenges-and-opportunities»-post-war-elections-in-ukraine-infocus-of-discussions-at-the-parliamentary-conference-in-bern)
3. Баймуратов М. О., Кравець О. О. Роль юридичної служби органу місцевого самоврядування в формуванні та функціонуванні правового простору локальної демократії. Одеса : Фенікс, 2018. 328 с.
4. Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики: монографія / відп. ред. М. О. Баймуратов. Київ : Юридична думка, 2010. 656 с.
5. Взаємозв'язок між децентралізацією та європейською інтеграцією: Соціологічне опитування. Центр «Нова Європа» (Україна); Центр східноєвропейських та міжнародних досліджень (ZOiS, Німеччина). 2020.

6. Гоголь Т., Мельничук Л. Трансформація територіальних громад в умовах децентралізації в Україні. *Право та державне управління*. 2022. № 1. С. 216–225.
7. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019>
8. Колодка А.. Кризове управління в умовах повномасштабної війни. Науковий вісник: Державне управління, 2022 (2 (12)), 75–86. URL: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2\(12\)-75-86](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2(12)-75-86)
9. Кобець Ю. Процес децентралізації як фактор розвитку місцевого самоврядування. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2022. № 6 (25). С. 85–91. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1819>
10. Купчак М. Я., Сковрон І. А., Садова О. В. Ефективна модель антикризового управління. 2021. URL: <https://cutt.ly/JVpwgfN>.
11. Ларіонова І. К. Антикризове управління. К. : Наука, 2020. 362 с.
12. Соціально-гуманітарні виклики війни та інструментарій їх подолання (Карпатський регіон України): електронне науково-аналітичне видання / наук. ред. Т. Г. Васильців ; ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України”. Львів, 2022. 47 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220032.pdf>.
13. Чи існує ідеальний рецепт антикризової політики в умовах війни? URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/chi-isnuje-idealnij-retsept-antikrizovoji-politiki-v-umovakhvijni.html> 9

Тема 2. ЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ПОЛІТИЦІ.

(2 год.)

Основні поняття: етика, антикризове управління, політична етика, моральні принципи, відповідальність, довіра, прозорість, маніпуляція громадською думкою.

План:

1. Поняття етики та її значення в антикризовому управлінні.
2. Основні моральні принципи, що керують антикризовим менеджментом у політиці.
3. Відповідальність політичних діячів під час кризових ситуацій.
4. Роль прозорості та відкритості в антикризовому управлінні.
5. Маніпуляція громадською думкою в умовах політичних криз: етичні дилеми.
6. Етичні виклики у прийнятті рішень під час політичних криз.
7. Взаємодія між етикою та ефективністю антикризового управління.
8. Аналіз прикладів етичних порушень у політиці під час криз і їх наслідки.

Завдання для вивчення першоджерел, навчальних посібників:

Опрацювати й занотувати основні поняття та визначення теми з "Політологічного енциклопедичного словника".

Опрацювати рекомендовану літературу.

Завдання на перевірку знань:

- Дослідити основні етичні принципи антикризового управління в політиці.
- Проаналізувати реальні політичні кризи, де етичні аспекти відіграли вирішальну роль у виборі стратегії управління.
- Обговорити, як політичні лідери повинні балансувати між ефективністю управління кризою та етичними нормами.
- Підготувати реферат на тему «Етичні дилеми в антикризовому менеджменті».
- Визначити, як етичні порушення під час політичних криз можуть вплинути на довіру до влади та стабільність політичної системи.
- Розглянути практичні приклади порушення етики в кризовому управлінні та їх наслідки.

Рекомендована література:

1. Вагіна О. Парламентська етика як різновид професійної політичної етики / О.Вагіна. *Сучасна українська політика*. К.: Вид-во «Центр соціальних комунікацій», 2012. Вип.26. 384 с.

1. Вибори у часи кризи: виклики та можливості: післявоєнні вибори в Україні у фокусі дискусій Парламентської конференції у Берні. URL:<https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/elections-in-times-of-crisis-challenges-and-opportunities>-post-war-elections-in-ukraine-infocus-of-discussions-at-the-parliamentary-conference-in-bern

2. Колодка А.. Кризове управління в умовах повномасштабної війни. Науковий вісник: Державне управління, 2022 (2 (12), 75–86. URL:[https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2\(12\)-75-86](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2(12)-75-86)

3. Кобець Ю., Міщук А., Міщук М. Інституціональні аспекти управління політичною кризою як складова забезпечення національної безпеки держави. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія. 2024. № 18. С.175-185

4. Купчак М. Я., Сковрон І. А., Садова О. В. Ефективна модель антикризового управління. 2021. URL: <https://cutt.ly/JVpwgfN>.

5. Ларіонова І. К. Антикризове управління. К. : Наука, 2020. 362 с.

6. 14. Роль глави держави у розв'язанні криз у державах ЄС зі змішаною формою правління. Аналітична записка URL:<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/rol-glavi-derzhavi-u-rozvyazanni-kriz-u-derzhavakh-es-zi-zmishanoyu-formoyu>

7. 15.

8. Boin, Arjen, Paul 't Hart, Eric Stern, and Bengt Sundelius. Political Leadership in Times of Crisis: Pragmatism, Process, and Power. Cambridge University Press, 2017.
9. Chiplunkar G. Das S. Political institutions and policy responses during a crisis. . URL.<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9754700/>
10. Easton, D. (1965). A Systems Analysis of Political Life. Wiley. URL.<https://archive.org/details/systemsanalysiso00east/page/n15/mode/2up>
11. Esping-Andersen, G. (1990). The Three Worlds of Welfare Capitalism. Princeton University Press. URL.https://www.google.com.ua/books/edition/The_Three_Worlds_of_Welfare_Capitalism/zW2ungEACAAJ?hl=uk
12. Howitt, Arnold M., and Herman B. Leonard (eds.). Managing Crises: Responses to Large-Scale Emergencies. CQ Press, 2009.
13. Kampf, Zohar, and Alon Peled (eds.). Political Crisis and Crisis Management: The Role of Politics and Institutions in Times of Crisis. Routledge, 2020.
14. Zartman, William I., and Guy Olivier Faure. Crisis Management in the New Strategy Landscape. Palgrave Macmillan, 2017.

Тема 3. ПАРЛАМЕНТСЬКІ КРИЗИ. **(6 год.)**

Основні поняття: парламентська криза, політична нестабільність, коаліція, недовіра, імпічмент, урядова криза, політична відповідальність, відставка, вибори, конфлікт гілок влади.

План:

1. Поняття та особливості парламентської кризи.
2. Причини виникнення парламентських криз.
3. Види парламентських криз: політичні, економічні, соціальні.
4. Взаємодія парламенту та уряду під час кризи.
5. Роль опозиції у парламентській кризі.
6. Механізми розв'язання парламентських криз: відставка, переформатування, імпічмент.
7. Парламентські кризи в історії та сучасності: аналіз прикладів.
8. Вплив парламентської кризи на політичну стабільність держави.
9. Парламентські кризи та їх вплив на вибори та політичні процеси.
10. Шляхи запобігання парламентським кризам та удосконалення політичної системи.

1. Завдання для вивчення першоджерел, навчальних посібників:

Опрацювати й занотувати основні поняття та визначення теми з "Політологічного енциклопедичного словника".

Опрацювати рекомендовану літературу.

Завдання на перевірку знань:

- Дослідити основні причини виникнення парламентських криз в Україні та за кордоном.
- Проаналізувати конкретні приклади парламентських криз в Україні та їх наслідки для політичної стабільності.
- Обговорити роль парламенту та уряду в подоланні політичної кризи.
- Підготувати реферат на тему «Методи подолання парламентської кризи: світовий досвід».
- Визначити вплив парламентської кризи на виборчі процеси в країні.
- Дослідити можливі стратегії запобігання парламентським кризам у сучасній політичній системі.
- Провести аналіз етапів парламентської кризи та визначити ефективність різних механізмів її розв'язання.
- Розглянути роль коаліцій у парламентських кризах і способи вирішення конфліктів між політичними силами.
- Обговорити політичну відповідальність депутатів і уряду під час парламентської кризи.
- Розглянути відставку уряду як можливий результат парламентської кризи.

Рекомендована література:

1. Вибори у часи кризи: виклики та можливості: післявоєнні вибори в Україні у фокусі дискусій Парламентської конференції у Берні. URL.<https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/elections-in-times-of-crisis-challenges-and-opportunities>»-post-war-elections-in-ukraine-infocus-of-discussions-at-the-parliamentary-conference-in-bern
2. Воєнний парламентаризм: особливості роботи Верховної Ради України в умовах дії воєнного стану. URL.https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/chasopys_war_parliament_ukr.pdf
3. Дострокові вибори в Раду: Історія парламентських криз в Україні. URL. <https://daily.rbc.ua/ukr/show/dosrochnye-vybory-v-radu-istoriya-parlamentskih-krizisov21022013131600>
4. Думанська В. Парламентська криза: чому так довго працюють над позбавленням повноважень депутатів з ОПЗЖ? URL: <https://www.chesno.org/post/5449/>
5. Закон України "Про Регламент Верховної Ради України". (2010). Офіційне видання. Київ: Верховна Рада України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>
6. Зозуля О.І. Особливості організації роботи Верховної Ради України в умовах воєнного стану. URL.<https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/09/11.pdf>

7. Колодка А.. Кризове управління в умовах повномасштабної війни. Науковий вісник: Державне управління, 2022 (2 (12), 75–86. URL:[https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2\(12\)-75-86](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2(12)-75-86)
8. Конституція України. (1996). Офіційне видання. Київ: Верховна Рада України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
9. Купчак М. Я., Сковрон І. А., Садова О. В. Ефективна модель антикризового управління. 2021. URL: <https://cutt.ly/JVpwgfn>.
10. Ларіонова І. К. Антикризове управління. К. : Наука, 2020. 362 с.
11. Парламентські вибори в Болгарії: хто покладе край кризі?URL.h
<https://intent.press/publications/world/2021/parlamentski-vibori-v-bolgariyi-hto-poklade-kraj-krizi/>
12. Турчинов К. О. Інститут законодавчої влади в Україні під час війни. URL:<https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/389/402>
13. Чи існує ідеальний рецепт антикризової політики в умовах війни? URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/chi-isnuje-idealnij-retsept-antikrizovoji-politiki-v-umovakhvijni.html> 9
14. Шурхало Д. 2008-й – рік перманентної політичної кризи в Україні. URL.h <https://www.radiosvoboda.org/a/1364781.html>
15. Як подолати парламентську кризу в Україні. URL.h <https://www.ponarseurasia.org/8292/>
16. Boin, Arjen, Paul 't Hart, Eric Stern, and Bengt Sundelius. Political Leadership in Times of Crisis: Pragmatism, Process, and Power. Cambridge University Press, 2017.
17. Chiplunkar G. Das S. Political institutions and policy responses during a crisis. . URL:<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9754700/>
18. Easton, D. (1965). A Systems Analysis of Political Life. Wiley. URL:<https://archive.org/details/systemsanalysiso00east/page/n15/mode/2up>
19. Eriksen, T.H. (2002). Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives. Pluto Press. URL:[https://www.google.com.ua/books/edition/Ethnicity_and_Nationalism/BqJjAWp82cC?hl=uk&gbpv=1&dq=Eriksen,+T.H.+\(2002\).+Ethnicity+and+Nationalism:+Anthropologica+Perspectives.+Pluto+Press.&printsec=frontcover](https://www.google.com.ua/books/edition/Ethnicity_and_Nationalism/BqJjAWp82cC?hl=uk&gbpv=1&dq=Eriksen,+T.H.+(2002).+Ethnicity+and+Nationalism:+Anthropologica+Perspectives.+Pluto+Press.&printsec=frontcover)
20. Esping-Andersen, G. (1990). The Three Worlds of Welfare Capitalism. Princeton University Press. URL:https://www.google.com.ua/books/edition/The_Three_Worlds_of_Welfare_Capitalism/zW2ungEACAAJ?hl=uk
21. Howitt, Arnold M., and Herman B. Leonard (eds.). Managing Crises: Responses to Large-Scale Emergencies. CQ Press, 2009.
22. Kampf, Zohar, and Alon Peled (eds.). Political Crisis and Crisis Management: The Role of Politics and Institutions in Times of Crisis. Routledge, 2020.
23. Putnam, R. D. (1993). Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Princeton University Press. URL:[https://www.google.com.ua/books/edition/Making_Democracy_Work/gKZP8_Tp27UC?hl=uk&gbpv=1&dq=Putnam,+R.+D.+\(1993\).+Making+Democracy+Work:+Civic+Traditions+in+Modern+Italy.+Princeton+University+Press.&printsec=frontcover](https://www.google.com.ua/books/edition/Making_Democracy_Work/gKZP8_Tp27UC?hl=uk&gbpv=1&dq=Putnam,+R.+D.+(1993).+Making+Democracy+Work:+Civic+Traditions+in+Modern+Italy.+Princeton+University+Press.&printsec=frontcover)

24. Zartman, William I., and Guy Olivier Faure. Crisis Management in the New Strategy Landscape. Palgrave Macmillan, 2017.

Тема 4. УРЯДОВА КРИЗА.

(2 год.)

Основні поняття: урядова криза, відставка уряду, політична відповідальність, парламентська більшість, динаміка коаліції, нестабільність уряду, конфлікт між гілками влади, довіра до уряду, економічна ситуація, соціальний протест.

План:

1. Поняття урядової кризи та її ознаки.
2. Причини виникнення урядових криз: внутрішні та зовнішні фактори.
3. Взаємодія уряду та парламенту під час урядової кризи.
4. Роль парламентської більшості у стабільності уряду.
5. Конфлікти між гілками влади як причина урядових криз.
6. Вплив економічної ситуації на урядову стабільність.
7. Соціальні протести та їх вплив на урядову кризу.
8. Відставка уряду: причини, процеси та наслідки.
9. Стратегії вирішення урядових криз у різних країнах.
10. Можливості запобігання урядовим кризам у політичній системі.

Завдання для вивчення першоджерел, навчальних посібників:

Опрацювати й занотувати основні поняття та визначення теми з "Політологічного енциклопедичного словника".

Опрацювати рекомендовану літературу.

Завдання на перевірку знань:

- Дослідити основні причини урядових криз в Україні та за кордоном.
- Проаналізувати приклади урядових криз в історії та визначити їх наслідки для політичної стабільності.
- Обговорити роль парламентської більшості у стабільності уряду під час криз.
- Підготувати реферат на тему «Урядова криза: механізми розв'язання та запобігання».
- Визначити фактори, що призводять до відставки уряду, і можливі альтернативи цьому процесу.
- Проаналізувати вплив економічних проблем на виникнення урядових криз.

- Дослідити вплив соціальних протестів на політичну ситуацію та урядову стабільність.
- Обговорити механізми вирішення урядових криз, що застосовуються в міжнародній практиці.
- Провести порівняльний аналіз урядових криз в різних політичних системах.
- Розглянути роль лідерства та політичної відповідальності в управлінні урядовими кризами.

Рекомендована література:

1. Гепнер Ш. Найбільші урядові кризи у ФРН. URL:<https://www.dw.com/uk/від-свободи-преси-до-соціальної-політики-історія-урядових-криз-у-фрн/a-44415747>
2. Гроссе П. Що треба знати про урядову кризу в Іспанії. URL:<https://www.dw.com/uk/дострокові-вибори-і-проблема-каталонії-що-треба-знати-проурядову-кризу-в-іспанії/a-47505044>
3. Колодка А.. Кризове управління в умовах повномасштабної війни. Науковий вісник: Державне управління, 2022 (2 (12)), 75–86. URL:[https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2\(12\)-75-86](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2(12)-75-86)
4. Корогодський Ю. Урядова криза ставить під загрозу поставки зброї Україні, - МЗС Італії. URL:https://lb.ua/society/2022/07/16/523341_uryadova_kriza_stavit_pid_zagrozu.html
5. Кобець Ю., Міщук А., Міщук М. Інституціональні аспекти управління політичною кризою як складова забезпечення національної безпеки держави. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія. 2024. № 18. С.175-185
6. Купчак М. Я., Сковрон І. А., Садова О. В. Ефективна модель антикризового управління. 2021. URL: <https://cutt.ly/JVpwgfN>.
7. Ларіонова І. К. Антикризове управління. К. : Наука, 2020. 362 с.
8. Howitt, Arnold M., and Herman B. Leonard (eds.). Managing Crises: Responses to Large-Scale Emergencies. CQ Press, 2009.
9. Kampf, Zohar, and Alon Peled (eds.). Political Crisis and Crisis Management: The Role of Politics and Institutions in Times of Crisis. Routledge, 2020.
10. Putnam, R. D. (1993). Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Princeton University Press. URL:[https://www.google.com.ua/books/edition/Making_Democracy_Work/gKZP8_Tp27UC?hl=uk&gbpv=1&dq=Putnam,+R.+D.+\(1993\).+Making+Democracy+Work:+Civic+Traditions+in+Modern+Italy.+Princeton+University+Press.&printsec=frontcover](https://www.google.com.ua/books/edition/Making_Democracy_Work/gKZP8_Tp27UC?hl=uk&gbpv=1&dq=Putnam,+R.+D.+(1993).+Making+Democracy+Work:+Civic+Traditions+in+Modern+Italy.+Princeton+University+Press.&printsec=frontcover)
11. Zartman, William I., and Guy Olivier Faure. Crisis Management in the New Strategy Landscape. Palgrave Macmillan, 2017.

АНТИКРИЗОВОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ.

(2 год.)

Основні поняття: політичне лідерство, антикризовий менеджмент, кризові ситуації, лідерські якості, стратегічне управління, комунікаційні навички, довіра, кризова стабільність, лідерська відповідальність, ефективне прийняття рішень.

План:

1. Поняття політичного лідерства в контексті антикризового менеджменту.
2. Роль політичного лідера у визначенні та управлінні кризами.
3. Лідерські якості, необхідні для ефективного антикризового управління.
4. Стратегічне управління під час кризових ситуацій.
5. Комунікаційні навички політичного лідера в умовах кризи.
6. Взаємодія політичного лідера з іншими органами влади в процесі антикризового управління.
7. Довіра до лідера як ключовий фактор ефективності антикризового менеджменту.
8. Прийняття рішень під час криз: швидкість, обґрунтованість, наслідки.
9. Політична відповідальність лідера в умовах кризи.
10. Приклади успішного і неуспішного лідерства під час криз.

Завдання для вивчення першоджерел, навчальних посібників:

Опрацювати й занотувати основні поняття та визначення теми з "Політологічного енциклопедичного словника".

Опрацювати рекомендовану літературу.

Завдання на перевірку знань:

- Дослідити роль політичного лідера в антикризовому управлінні на прикладі конкретних криз.
- Проаналізувати лідерські якості, які були найбільш важливими для успішного антикризового управління.
- Обговорити взаємодію політичного лідера з іншими інститутами влади під час кризових ситуацій.
- Підготувати реферат на тему «Ключові риси політичного лідера в умовах політичної кризи».
- Визначити, як політичний лідер може впливати на громадську думку в умовах кризи.
- Проаналізувати приклади кризових ситуацій, де політичне лідерство було визначальним фактором у розв'язанні кризи.

- Розглянути роль комунікаційних стратегій політичного лідера під час антикризового менеджменту.
- Визначити, як лідер може зберігати довіру громадян під час політичних криз.
- Обговорити відповідальність політичного лідера за наслідки кризових рішень.
- Порівняти різні стилі політичного лідерства та їх ефективність в управлінні кризами.

Рекомендована література:

1. Вибори у часи кризи: виклики та можливості: післявоєнні вибори в Україні у фокусі дискусій Парламентської конференції у Берні. URL.[https://www.coe.int/uk/web/kyiv/- /«elections-in-times-of-crisis-challenges-and-opportunities»-post-war-elections-in-ukraine-infofocus-of-discussions-at-the-parliamentary-conference-in-bern](https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/«elections-in-times-of-crisis-challenges-and-opportunities»-post-war-elections-in-ukraine-infofocus-of-discussions-at-the-parliamentary-conference-in-bern)
2. Колодка А.. Кризове управління в умовах повномасштабної війни. Науковий вісник: Державне управління, 2022 (2 (12), 75–86. URL.[https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2\(12\)-75-86](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2(12)-75-86)
3. Купчак М. Я., Сковрон І. А., Садова О. В. Ефективна модель антикризового управління. 2021. URL: <https://cutt.ly/JVpwgfN>.
4. Ларіонова І. К. Антикризове управління. К. : Наука, 2020. 362 с.
5. Роль глави держави у розв'язанні криз у державах ЄС зі змішаною формою управління. Аналітична записка URL.<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/rol-glavi-derzhavi-u-rozvyazanni-kriz-u-derzhavakh-es-zi-zmishanoyu-formoyu>
6. Boin, Arjen, Paul 't Hart, Eric Stern, and Bengt Sundelius. Political Leadership in Times of Crisis: Pragmatism, Process, and Power. Cambridge University Press, 2017.
7. Zartman, William I., and Guy Olivier Faure. Crisis Management in the New Strategy Landscape. Palgrave Macmillan, 2017.

Тема 6. СТРАТЕГІЇ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМАХ: СВІТОВИЙ ДОСВІД.

(2 год.)

Основні поняття: антикризовий менеджмент, політичні системи, стратегії управління кризами, світовий досвід, державна політика, стабільність, реструктуризація, реформування, кризова ситуація, глобальні кризи.

План:

1. Поняття та значення антикризового менеджменту в політичних

системах.

2. Основні стратегії антикризового управління в різних політичних системах.
3. Вплив політичної культури на стратегії антикризового менеджменту.
4. Роль державної політики у формуванні антикризових стратегій.
5. Світовий досвід антикризового менеджменту: приклади успішних стратегій.
6. Порівняння підходів до антикризового управління в демократичних та авторитарних режимах.
7. Використання міжнародних організацій та співпраці для подолання глобальних криз.
8. Реструктуризація політичних систем як інструмент антикризового управління.
9. Ефективність різних стратегій антикризового менеджменту в умовах глобальних економічних та політичних криз.
10. Виклики та перспективи розвитку антикризового менеджменту в сучасних політичних системах.

Завдання для вивчення першоджерел, навчальних посібників:

Опрацювати й занотувати основні поняття та визначення теми з "Політологічного енциклопедичного словника".

Опрацювати рекомендовану літературу.

Завдання на перевірку знань:

- Дослідити приклади успішних стратегій антикризового менеджменту в різних країнах.
- Проаналізувати, як політичні системи адаптують свої стратегії до умов різних криз.
- Обговорити роль міжнародних організацій у подоланні криз на рівні держав.
- Підготувати реферат на тему «Стратегії антикризового управління в посткомуністичних країнах».
- Порівняти ефективність демократичних та авторитарних підходів до антикризового менеджменту.
- Розглянути роль політичних лідерів у виборі стратегії під час кризи.
- Дослідити випадки глобальних економічних криз і стратегії їх подолання.
- Обговорити можливість використання інструментів реструктуризації в антикризовому менеджменті.
- Визначити, які елементи світового досвіду можуть бути корисними для України в кризових ситуаціях.
- Проаналізувати, як сучасні політичні системи адаптуються до нових викликів у галузі антикризового менеджменту.

Рекомендована література:

1. Колодка А.. Кризове управління в умовах повномасштабної війни. Науковий вісник: Державне управління, 2022 (2 (12), 75–86. URL:[https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2\(12\)-75-86](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2(12)-75-86)
2. Купчак М. Я., Сковрон І. А., Садова О. В. Ефективна модель антикризового управління. 2021. URL: <https://cutt.ly/JVpwgfN>.
3. Ларіонова І. К. Антикризове управління. К. : Наука, 2020. 362 с.
4. Соціально-гуманітарні виклики війни та інструментарій їх подолання (Карпатський регіон України): електронне науково-аналітичне видання / наук. ред. Т. Г. Васильців ; ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України”. Львів, 2022. 47 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220032.pdf>.
5. Чи існує ідеальний рецепт антикризової політики в умовах війни? URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/chi-isnuje-idealnij-retsept-antikrizovoji-politiki-v-umovakhvijni.html> 9
6. Boin, Arjen, Paul 't Hart, Eric Stern, and Bengt Sundelius. Political Leadership in Times of Crisis: Pragmatism, Process, and Power. Cambridge University Press, 2017.
7. Chiplunkar G. Das S. Political institutions and policy responses during a crisis. . URL:<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9754700/>
8. Easton, D. (1965). A Systems Analysis of Political Life. Wiley. URL:<https://archive.org/details/systemsanalysiso00east/page/n15/mode/2up>
9. Howitt, Arnold M., and Herman B. Leonard (eds.). Managing Crises: Responses to Large-Scale Emergencies. CQ Press, 2009.
10. Kampf, Zohar, and Alon Peled (eds.). Political Crisis and Crisis Management: The Role of Politics and Institutions in Times of Crisis. Routledge, 2020.
11. Zartman, William I., and Guy Olivier Faure. Crisis Management in the New Strategy Landscape. Palgrave Macmillan, 2017.

Індивідуальні завдання

Тематика рефератів/ презентацій:

1. *Аналіз причин виникнення політичних криз у сучасному світі.*
2. *Роль міжнародних організацій у подоланні політичних криз.*
3. *Стратегії управління політичними кризами в демократичних країнах.*
4. *Вплив економічних факторів на політичну стабільність та кризи.*
5. *Роль медіа в управлінні політичною кризою.*
6. *Особливості кризового управління в авторитарних та перехідних режимах.*
7. *Політичний контроль за урядом під час кризових ситуацій.*
8. *Механізми антикризового управління в органах державної влади.*

9. *Фінансова реструктуризація як елемент антикризового управління.*
10. *Взаємодія держави та громадських організацій під час політичної кризи.*
11. *Ефективність антикризових стратегій у постсоціалістичних країнах.*
12. *Роль парламенту в подоланні політичної кризи.*
13. *Техніки кризового менеджменту в політичних кампаніях.*
14. *Психологія кризового управління: як впоратися з панікою під час політичної кризи.*
15. *Політична стабільність і роль національних еліт у збереженні влади.*
16. *Аналіз практики антикризового менеджменту в Україні після Революції Гідності.*
17. *Перехідні періоди і їх вплив на політичну кризу в країнах Центральної та Східної Європи.*
18. *Роль лідера в управлінні політичною кризою.*
19. *Транснаціональні політичні кризи та їх вплив на державний суверенітет.*
20. *Кризовий менеджмент в контексті зовнішньої політики: як країни долають міжнародні кризи.*
21. *Особливості антикризового управління в умовах гібридних режимів.*
22. *Роль антикризового менеджменту у забезпеченні національної безпеки.*
23. *Вплив соціальних мереж на розвиток політичної кризи.*
24. *Стратегії стабілізації держави в умовах політичних потрясінь.*
25. *Взаємодія урядів і опозиції під час політичних криз.*
26. *Міжнародне право і політичні кризи: роль дипломатії в управлінні кризами.*
27. *Роль кризових комітетів у державному управлінні під час політичної кризи.*
28. *Психологія масових протестів: фактори, що призводять до політичних криз.*
29. *Реструктуризація політичних інститутів після політичних криз.*
30. *Використання антикризового менеджменту в уряді для покращення інституційної ефективності.*

3. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ

3.1. ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ІЗ КУРСУ “АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ”

1. Теоретичні підходи до аналізу політичних криз.
2. Етапи розвитку політичної кризи.
3. Типи політичних криз.
4. Роль політичних інститутів у подоланні кризи.

5. Механізми управління політичною кризою на рівні уряду.
6. Вплив політичних партій на стабільність держави.
7. Роль парламенту в антикризовому управлінні.
8. Вплив комунікацій на ефективність подолання кризи.
9. Вплив медіа на політичну кризу.
10. Роль президента у кризовому управлінні.
11. Процес створення антикризових стратегій.
12. Консультації з громадськістю під час кризи.
13. Принципи антикризового управління в державному апараті.
14. Міжнародна допомога у стабілізації ситуації.
15. Міжнародна політика в умовах політичної кризи.
16. Співпраця з міжнародними організаціями під час кризи.
17. Методи оцінки ефективності антикризових заходів.
18. Політичний контроль за урядом під час кризи.
19. Вплив політичних рухів та протестів на кризу.
20. Запобігання кризовим ситуаціям у політичній системі.
21. Ефективність антикризових заходів та політична стабільність.
22. Фактори, що впливають на тривалість політичних криз.
23. Фінансова реструктуризація під час політичних криз.
24. Врегулювання політичних конфліктів у кризових умовах.
25. Роль судової системи у кризовому управлінні.
26. Правові аспекти антикризового управління.
27. Роль соціальних рухів у подоланні політичних криз.
28. Формування ефективних урядів в умовах політичних криз.
29. Стабілізація політичних інститутів у перехідні періоди.
30. Аналіз міжнародних політичних криз.

3.2. СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

АНТИКРИЗОВА СТРАТЕГІЯ — набір дій та рішень, розроблених для стабілізації політичної ситуації в умовах кризи та попередження її ескалації.

АНТИКРИЗОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ — система заходів, стратегій і методів, спрямованих на управління кризовими ситуаціями, збереження стабільності та мінімізацію негативних наслідків для політичної системи.

ВИБОРИ — це демократичний спосіб формування та зміни персонального складу органів влади голосуванням.

ВИКОНАВЧА ВЛАДА — одна з трьох гілок державної влади, яка забезпечує реалізацію ухвалених законів і політичних рішень на всій території країни, регулює розвиток різних сфер суспільних відносин на основі вироблених політичних курсів, забезпечує здійснення прав і свобод людини та громадянства.

ВЛАДА — здатність і можливість брати участь у прийнятті й реалізації рішень, здійснювати свою волю, вирішальний вплив на поведінку, діяльність людей за допомогою різних засобів — авторитету, права, насильства.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ КРИЗ — явище, коли політична криза в одній країні або регіоні має вплив на інші країни через міжнародні зв'язки, економічні, політичні та соціальні процеси.

ДЕМОКРАТІЯ — форма політичного режиму та суспільного ладу, які побудовані на визнанні народу джерелом влади і передбачають виборний принцип формування органів політичної влади. Д. буває: партисипаторною (передбачає участь народу у прийнятті політичних рішень), плебісцитарною (обрання народом політичних лідерів), ліберальною (створення умов розвитку вільного ринку та гарантій прав і свобод громадян), соціальною (забезпечення певних соціальних гарантій).

ДЕРЖАВА — а) структурована і правовим шляхом унормована суверенна (публічна) влада, що здійснює контроль над певною територією та виступає від імені всього суспільства під час вирішення внутрішніх і зовнішніх питань; б) політично організоване в межах визнаних кордонів суспільство на чолі з суверенною владою.

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ — механізм, за допомогою якого органи державної влади здійснюють управління ситуацією в умовах кризи, забезпечуючи стабільність та функціональність політичних інститутів.

ДИКТАТУРА — необмежена влада особи, класу, соціальної групи в державі, що спирається на насильство, а також на відповідний політичний режим.

ДІАЛОГ МІЖ ВЛАДОЮ ТА ОПОЗИЦІЄЮ — процес переговорів між політичними силами, спрямований на пошук компромісу або вирішення конфліктів під час кризи.

ЗАКОНОДАВЧА ВЛАДА — система державних інститутів, які мають право ухвалювати закони, що є обов'язковими для всіх громадян та їх об'єднань, а також для інших органів державної влади.

ІДЕОЛОГІЯ — система політичних, економічних, правових, моральних, естетичних, філософських і релігійних поглядів, що виражають інтереси певних соціальних верств або груп.

КОМУНІКАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ — система дій та методів, що використовуються для ефективного донесення інформації до громадськості та внутрішніх учасників політичного процесу під час кризи.

КОНСОЛІДАЦІЯ — це форма політичної взаємодії, що призводить до об'єднання зацікавлених груп для досягнення спільних цілей.

КОНСТИТУЦІЯ — основний закон держави, який визначає основи політичної, економічної і правової системи країни. Конституція закріплює форму правління й державного ладу, порядок утворення, принцип діяльності і компетенції центральних і місцевих державних органів, виборчу систему, права і обов'язки громадян, організацію та принципи правосуддя тощо. Конституція приймається парламентом, конституційними зборами — конститувантою, загальнонародним референдумом, актом монарха.

КОНСУЛЬТАЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ — процес взаємодії органів влади з громадськими організаціями, бізнесом та населенням з метою збирання думок та рекомендацій щодо шляхів подолання кризи.

КРИЗА ЛЕГІТИМНОСТІ — стан, коли влада втрачає підтримку значної частини населення або політичних еліт, що може призвести до дестабілізації політичної системи.

КРИЗОВА ПОЛІТИКА — сукупність політичних рішень, спрямованих на врегулювання та подолання кризових ситуацій в державі.

ЛІДЕР ПОЛІТИЧНИЙ — особа, що має постійний пріоритетний вплив на те чи інше політичне об'єднання або на все суспільство завдяки участі в політиці; за якою визнане право ухвалювати відповідальні рішення. Політичне лідерство зазвичай пов'язане з керівним місцем у суспільній ієрархії, урядовою посадою, владою (формальний аспект). Неформальний аспект політичного лідерства виражено в індивідуальних якостях людини, її здібностях виконувати роль лідера, у визнанні за нею права на лідерство з боку суспільства, організації або групи, її прагненні володарювати (залежно від мотивів).

МІЖНАРОДНА ДОПОМОГА — зовнішня підтримка, надана міжнародними організаціями або державами для подолання політичної кризи в окремій країні. це можуть бути економічні, дипломатичні або гуманітарні заходи.

ПАРЛАМЕНТ — це виборний колегіальний орган держави, наділений нормотворчими, фінансовими та контрольними повноваженнями, що діє в умовах демократичного режиму.

ПАРЛАМЕНТАРИЗМ — у широкому розумінні - це система формування та діяльності верховного представницького органу, держави, а також політико-державних відносин та інститутів, прямо чи непрямо пов'язаних з ним за умови існування у суспільстві демократичного режиму. У країнах, де нормально функціонують парламенти та існує політичний режим, створюються сприятливі умови для формування системи парламентаризму.

ПАРЛАМЕНТИ АКТИВНІ — парламенти, що як відіграють активну роль у прийнятті законів, так і беруть участь у формуванні уряду або в його відставці. Під відставкою іноді мається на увазі й право оголошувати імпічмент. Активними парламентами називають Конгрес США й парламенти, наділені аналогічними повноваженнями.

ПАРЛАМЕНТИ МАРГІНАЛЬНІ — парламенти, які контролюються верховною виконавчою владою такою мірою, що їхній внесок у реальну політику дуже незначний.

ПАРЛАМЕНТИ МІНІМАЛЬНІ — це парламенти, які тільки за назвою є представницькими органами. Вони зберігаються "для вивіски", щоб інші країни не дорікали у відсутності парламентаризму.

ПАРЛАМЕНТИ РЕАКТИВНІ — парламенти в країнах, у яких більшою мірою домінує виконавча влада, але водночас парламенти впливають на уряд. Там простежується взаємозв'язок між парламентом і урядом. Це Великобританія, Австралія, Канада – держави англосаксонської правової системи і британської моделі парламенту.

ПАРЛАМЕНТСЬКА ПАРТІЯ — це політична партія, яка (за умов пропорційної або змішаної виборчої системи) брала участь у виборах до вищого законодавчого органу країни і пододала встановлений законодавством показник відсотку виборців, що проголосували за партійний список

кандидатів у члени вищого законодавчого органу. В Україні парламентською партія стає тоді, коли за результатами загальнонаціональних виборів вона долає встановлений законодавством 5% поріг відданих за неї голосів виборців. Законом України «Про вибори народних депутатів України» (ст. 98, п.3.) визначено, що «право на участь у розподілі депутатських мандатів набувають кандидати у депутати, включені до виборчих списків партій, що отримали п'ять і більше відсотків голосів виборців, у відношенні до сумарної кількості голосів виборців, поданих за кандидатів у депутати, включених до виборчих списків партій»¹

ПАРЛАМЕНТСЬКА РЕСПУБЛІКА — форма державного правління, якій притаманні такі ознаки: формування уряду за результатами парламентських виборів, підзвітність уряду парламенту; обрання президента парламентом або спеціальною колегією, створеною на основі парламенту; відсутність чіткого поділу влади; невідповідальність президента за рішення вищих виконавчих органів влади.

ПАРЛАМЕНТСЬКА ФРАКЦІЯ — група членів тієї чи іншої політичної партії в складі парламенту або іншої державної організації (установи) чи громадсько-політичної організації, яка організовано проводить установки своєї партії.

Фракцією може також іменуватися особлива група всередині самої партії, яка має власну ідейну й організаційну платформу, котра відрізняється від основної політичної лінії та поточних установок партії. У процесі нормального внутрішнього партійного життя, як правило, виникають різні думки, суперечності політичних угруповань. Наявність останніх не обов'язково, але нерідко приводить до організації і функціонування політичних фракцій. Головною ознакою політичної фракції є наявність особливої ідейно-політичної платформи і групової дисципліни, яка підноситься її членами нерідко понад загальнопартійну дисципліну. Фракційна діяльність нерідко стає основною причиною підриву авторитету певної партії, а також створення нових політичних партій.

ПАРТІЙНА СИСТЕМА — сукупність та система взаємодії політичних партій конкретної країни, які реально змагаються за владу і мають вплив на вироблення державних курсів.

ПАРТІЯ ПОЛІТИЧНА — організація, яка об'єднує людей на основі спільної ідеології, бере участь у формуванні та розподілі влади, представляє інтереси різних соціальних груп (або якоїсь домінуючої в суспільстві групи).

ПЕРЕХІДНИЙ ПЕРІОД — час після серйозної політичної кризи або реформ, коли країна намагається стабілізувати свої політичні інститути та налагодити нормальне функціонування системи влади.

ПОДІЛ ВЛАДИ — система функціонування державної влади, за якої законодавчу, виконавчу і судову владу здійснюють різні люди та різні державні органи, які є незалежними один від одного у своїй діяльності і діють у межах повноважень, окреслених Конституцією й іншими законами держави.

ПОЛІТИКА — організаційна, регулятивна, контрольна сфера суспільства, в межах якої здійснюється соціальна діяльність, спрямована переважно на досягнення, утримання і реалізацію влади індивідами та соціальними групами задля здійснення власних запитів і проблем.

ПОЛІТИЧНА ВЛАДА — здатність і можливість впливати на політичну поведінку й політичну діяльність людей та політичних інститутів з допомогою різних засобів: волі, авторитету, права, насильства.

ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ — специфічна форма активного ставлення людей до свого суспільного середовища, яка має на меті цілеспрямоване його регулювання та перетворення за допомогою чинника влади.

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА — активна й компетентна меншість населення, яка ухвалює найважливіші рішення у суспільстві або впливає на їх ухвалення і править більшістю.

ПОЛІТИЧНА КРИЗА — ситуація, в якій основні елементи політичної системи (влада, інститути, політичні партії, вибори, суспільний порядок) піддаються значному стресу, що загрожує стабільності та нормальній функціональності держави.

ПОЛІТИЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ — ситуація, коли політична система країни не здатна ефективно виконувати свої функції через постійну зміну політичних акторів, відсутність консенсусу між гілками влади або загрозу силового вирішення конфліктів.

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА — цілісна впорядкована сукупність політичної влади, політичних інститутів, політичних ролей, стосунків, процесів, політико-правових норм, політичної культури, за допомогою яких здійснюється утвердження й функціонування політичної влади.

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ — організації та структури, що забезпечують функціонування політичної системи, такі як уряд, парламент, політичні партії, суди тощо.

ПОЛІТИЧНІ СТЕРЕОТИПИ — поширені в межах певної спільноти стандартизовані політичні образи, стійкі схематичні уявлення про певні політичні об'єкти, що формувалися на основі минулого досвіду і сприймаються людьми некритично.

ПРЕДСТАВНИЦЬКА ДЕМОКРАТІЯ — форма народовладдя, за якої право приймати рішення громада реалізує через обраних нею представників, які повинні відстоювати інтереси тих, хто їх обрав. Представницька демократія стає абсолютно необхідною для великих громад, оскільки, починаючи з певного розміру, просто неможливо забезпечити регулярне зібрання усіх громадян, що є обов'язковим елементом для цього виду демократії. Як опосередкована, представницька демократія є власне менш демократичною ніж пряма.

РЕЖИМ ПОЛІТИЧНИЙ — сукупність реально вживаних (на відміну від формальних) форм і методів політичного панування, які визначають особливості відносин між владою і народом, рівень правової захищеності особи, виявляють ставлення владних структур та окремих осіб при владі до правових основ своєї діяльності.

РЕОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУТІВ — змінювання структури або функцій органів влади з метою їх адаптації до нових політичних реалій після кризи.

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ВЛАДИ — зміна або реорганізація політичних структур, що здійснюється для подолання політичної кризи та відновлення нормального функціонування держави.

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ — процес оцінки та управління можливими ризиками, пов'язаними з політичною кризою, з метою мінімізації негативних наслідків.

УКАЗ — 1) правовий акт держави, президента. 2) Правовий акт постійно діючого колегіального органу державної влади — президії, якщо остання утворюється представницьким органом державної влади. 3) Історичний документ колишніх органів державної влади.

ФОРМА ДЕРЖАВИ — організація державної влади, яка є єдністю трьох елементів: правління, державного устрою, політичного режиму.

ФОРМА ПРАВЛІННЯ — організація найвищих органів державної влади, порядок їх утворення.

3.3.КВАЛІФІКАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1

1. Охарактеризуйте основні теоретичні підходи до аналізу політичних криз.
2. Як політичні кризи можуть впливати на функціонування державних інститутів?
3. Назвіть основні етапи подолання політичної кризи в державі.
4. Визначте роль парламенту в управлінні політичною кризою.

Завдання 2

1. Які основні механізми політичного контролю за урядом можуть бути застосовані під час кризи?
2. Розкрийте основи антикризового управління в політичних інституціях.
3. Охарактеризуйте роль політичних партій у подоланні політичної кризи.
4. Як організація міжнародних відносин може впливати на стабільність політичної ситуації в країні?

Завдання 3

1. Як визначити тип політичної кризи на основі політичної ситуації в країні?
2. Охарактеризуйте процедуру прийняття антикризових рішень на рівні уряду.
3. Яким чином антикризове управління допомагає стабілізувати політичну систему держави?
4. У чому полягає роль медіа в управлінні політичною кризою?

Завдання 4

1. Як міжнародні організації можуть брати участь у вирішенні політичних криз?
2. Назвіть основні стратегії антикризового управління для запобігання політичній нестабільності.
3. Як оцінити ефективність антикризових заходів в політичному контексті?
4. Охарактеризуйте основні правові аспекти антикризового управління в політичній сфері.

Завдання 5

1. Як політичні режими можуть впливати на рівень кризової стійкості держави?
2. Яка роль президентської влади в управлінні політичною кризою?
3. Охарактеризуйте методи політичного прогнозування в умовах кризи.
4. Яким чином управління конфліктами сприяє подоланню політичної кризи?

Завдання 6

1. Які фактори впливають на стабільність політичної системи під час кризових явищ?
2. Охарактеризуйте вплив політичних рухів і протестів на політичну кризу.
3. Як антикризовий менеджмент може сприяти розвитку демократії в умовах криз?
4. У чому полягає роль державного апарату у виході з політичної кризи?

Завдання 7

1. Які особливості політичного антикризового менеджменту в перехідних демократіях?
2. Як застосовуються концепції кризового менеджменту в контексті виборчих криз?
3. Яким чином взаємодія з міжнародними партнерами може допомогти в подоланні політичної кризи?
4. Охарактеризуйте роль системи правосуддя у стабілізації політичної ситуації.

Завдання 8

1. Які методи можуть бути застосовані для вирішення політичних конфліктів в умовах кризи?
2. Визначте основні елементи антикризового плану для стабілізації політичної ситуації в країні.
3. Як управлінські структури можуть забезпечити ефективну комунікацію в умовах політичної кризи?

4. Охарактеризуйте взаємозв'язок між соціальними рухами та політичними кризами.

Завдання 9

1. Як державний бюджет і фінансова стабільність можуть бути використані для подолання політичної кризи?

2. Охарактеризуйте роль місцевих органів влади в управлінні політичною кризою.

3. Які методи антикризового управління можуть застосовуватися на міжнародному рівні?

4. Як міжнародні санкції можуть впливати на подолання політичної кризи в країні?

Завдання 10

1. Як демократичні принципи можуть бути збережені в умовах політичної кризи?

2. Назвіть основні критерії для оцінки ефективності антикризового управління.

3. Як управлінські рішення можуть бути адаптовані до специфіки політичної кризи?

4. Яким чином організація міжнародного спостереження може сприяти виходу країни з політичної кризи?

3.4.РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1.Вибори у часи кризи: виклики та можливості: післявоєнні вибори в Україні у фокусі дискусій Парламентської конференції у Берні. URL.<https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/elections-in-times-of-crisis-challenges-and-opportunities>»-post-war-elections-in-ukraine-infocus-of-discussions-at-the-parliamentary-conference-in-bern

2. Гепнер Ш. Найбільші урядові кризи у ФРН. URL.<https://www.dw.com/uk/від-свободи-преси-до-соціальної-політики-історія-урядових-криз-у-фрн/a-44415747>

3. Гроссе П. Що треба знати про урядову кризу в Іспанії. URL.<https://www.dw.com/uk/дострокові-вибори-і-проблема-каталонії-що-треба-знати-проурядову-кризу-в-іспанії/a-47505044>

4. Дострокові вибори в Раду: Історія парламентських криз в Україні. URL. <https://daily.rbc.ua/ukr/show/dosrochnye-vybory-v-radu-istoriya-parlamentskih-krizisov21022013131600>

5. Думанська В. Парламентська криза: чому так довго працюють над позбавленням повноважень депутатів з ОПЗЖ? URL: <https://www.chesno.org/post/5449/>

6. Колодка А.. Кризове управління в умовах повномасштабної війни. Науковий вісник: Державне управління, 2022 (2 (12), 75–86. URL.[https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2\(12\)-75-86](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-2(12)-75-86)
7. Корогодський Ю. Урядова криза ставить під загрозу поставки зброї Україні, - МЗС Італії. URL.https://lb.ua/society/2022/07/16/523341_uryadova_kriza_stavit_pid_zagrozu.html
8. Кобець Ю., Міщук А., Міщук М. Інституціональні аспекти управління політичною кризою як складова забезпечення національної безпеки держави. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія. 2024. № 18. С.175-185
9. Купчак М. Я., Сковрон І. А., Садова О. В. Ефективна модель антикризового управління. 2021. URL: <https://cutt.ly/JVpwgfN>.
11. Ларіонова І. К. Антикризове управління. К. : Наука, 2020. 362 с.
12. Парламентські вибори в Болгарії: хто покладе край кризі?URL.<https://intent.press/publications/world/2021/parlamentski-vibori-v-bolgariyi-htopoklade-kraj-krizi/>
13. Резнікова Н., Панченко В. Яке майбутнє очікує на українських біженців? URL: <http://tyzhden.ua/Economics/254562>.
14. Роль глави держави у розв'язанні криз у державах ЄС зі змішаною формою правління. Аналітична записка URL.<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/rol-glavi-derzhavi-u-rozvyazanni-kriz-u-derzhavakh-es-zi-zmishanoyu-formoyu>
15. Соціально-гуманітарні виклики війни та інструментарій їх подолання (Карпатський регіон України): електронне науково-аналітичне видання / наук. ред. Т. Г. Васильців ; ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України”. Львів, 2022. 47 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220032.pdf>.
16. Чи існує ідеальний рецепт антикризової політики в умовах війни? URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/chi-isnuje-idealnij-retsept-antikrizovoji-politiki-v-umovakhvijni.html> 9
17. Шурхало Д.2008-й – рік перманентної політичної кризи в Україні.URL.<https://www.radiosvoboda.org/a/1364781.html>
18. Як подолати парламентську кризу в Україні. URL.<https://www.ponarseurasia.org/8292/>
19. Boin, Arjen, Paul 't Hart, Eric Stern, and Bengt Sundelius. Political Leadership in Times of Crisis: Pragmatism, Process, and Power. Cambridge University Press, 2017.
20. Chiplunkar G. Das S. Political institutions and policy responses during a crisis. . URL.<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9754700/>
21. Easton, D. (1965). A Systems Analysis of Political Life. Wiley. URL.<https://archive.org/details/systemsanalysiso00east/page/n15/mode/2up>
22. Eriksen, T.H. (2002). Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives. Pluto Press. URL.[https://www.google.com.ua/books/edition/Ethnicity_and_Nationalism/BqJJA Wp82cC?hl=uk&gbpv=1&dq=Eriksen,+T.H.+\(2002\).+Ethnicity+and+Nationalism:+Anthropologica l+Perspectives.+Pluto+Press.&printsec=frontcover](https://www.google.com.ua/books/edition/Ethnicity_and_Nationalism/BqJJA Wp82cC?hl=uk&gbpv=1&dq=Eriksen,+T.H.+(2002).+Ethnicity+and+Nationalism:+Anthropologica l+Perspectives.+Pluto+Press.&printsec=frontcover)

23. Esping-Andersen, G. (1990). The Three Worlds of Welfare Capitalism. Princeton University Press. URL.https://www.google.com.ua/books/edition/The_Three_Worlds_of_Welfare_Capitalism/zW2ungEACAAJ?hl=uk

24. Howitt, Arnold M., and Herman B. Leonard (eds.). Managing Crises: Responses to Large-Scale Emergencies. CQ Press, 2009.

25. Kampf, Zohar, and Alon Peled (eds.). Political Crisis and Crisis Management: The Role of Politics and Institutions in Times of Crisis. Routledge, 2020.

26. Putnam, R. D. (1993). Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Princeton University Press. URL.[https://www.google.com.ua/books/edition/Making_Democracy_Work/gKZP8_Tp27UC?hl=uk&gbpv=1&dq=Putnam,+R.+D.+\(1993\).+Making+Democracy+Work:+Civic+Traditions+in+Modern+Italy.+Princeton+University+Press.&printsec=frontcover](https://www.google.com.ua/books/edition/Making_Democracy_Work/gKZP8_Tp27UC?hl=uk&gbpv=1&dq=Putnam,+R.+D.+(1993).+Making+Democracy+Work:+Civic+Traditions+in+Modern+Italy.+Princeton+University+Press.&printsec=frontcover)

27. Zartman, William I., and Guy Olivier Faure. Crisis Management in the New Strategy Landscape. Palgrave Macmillan, 2017.

4. РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАБУТИХ ЗНАТЬ ТА ЗАГАЛЬНА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ КУРСУВМІНЬ.

Структура розподілу балів передбачає 4 форми контролю за навчанням здобувачів: 1) поточний контроль (30 балів); 2) контрольна робота (30 балів); 3) підготовка презентації/написання реферативної роботи (30 балів); 4)тест (10 балів). Завершується курс заліком

Вимоги до письмової роботи

Виконання письмової роботи передбачає:

1) повторення здобувачами лекційного матеріалу та отриманих знань при підготовці та проведенні семінарських занять, самостійного опрацювання рекомендованої літератури з питань, що виносяться на модульний контроль;

2) написання письмової роботи передбачає виконання здобувачами в аудиторії індивідуального завдання, що вимагає: – виявлення розуміння сутності понять і термінів – 5 балів; – вміння структурувати основні явища та елементи дисципліни – 10 балів; – знання теоретичних засад, поглядів і праць відомих дослідників – 15 балів; Загальна кількість – 30 балів.

Семінарські заняття

Відвідування та активна участь здобувачів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. На семінарських заняттях оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у виступах, активність при обговоренні

питань, відповіді на питання експресконтролю тощо. Критеріями оцінки при усних відповідях можуть бути: повнота розкриття питання; логіка викладення; впевненість та переконливість, культура мови; використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо); аналітичність міркування, вміння робити порівняння, висновки. Робота на семінарських заняттях оцінюється в діапазоні до 100 балів. При переведенні в загальні бали в сумі можна набрати 30 балів. Виступи на семінарських заняттях оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями: – «відмінно (90-100 балів)» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

– «добре (70-89)» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;

– «задовільно (50-69)» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;

– «незадовільно (до 50 балів)» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Усна відповідь може бути доповнена наочними посібниками, зокрема, візуалізованою презентацією (обсягом 10-15 слайдів), зміст та використання якої оцінюється окремо. Вимоги до презентації по індивідуальній (самостійній) роботі; візуалізований характер, гармонійне поєднання зображень та тексту, наявність самостійно підготовлених схем і таблиць; всі елементи презентації мають бути підготовлені здобувачем самостійно, із дотриманням вимог академічної доброчесності

Умови допуску до підсумкового контролю

Здобувач допускається до підсумкового контролю за умови повного виконання всіх видів роботи, передбачених програмою навчальної дисципліни. Належне виконання: 1) змісту питань планів семінарських занять. Для цього необхідно готувати конспекти семінарських занять. Вітається якісна підготовка візуалізованих презентацій для відповідей на семінарські питання.

2) індивідуальної роботи. 3) підсумкової контрольної роботи. Здобувач допускається до підсумкового контролю в грудні та отримує залік за умови наявності 50 і більше балів

Підсумковий контроль

Підсумковий контроль рівня знань та успішності здобувачів передбачає виставлення підсумкової залікової оцінки. При поточному контролі оцінюються: систематичність роботи на практичних заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, активність при обговоренні питань, самостійне опрацювання тем, виконання індивідуальних завдань, контрольних (тестових) робіт. Підсумкова оцінка виставляється здобувачу в кінці семестру за результатами роботи на практичних заняттях, обговорення дискусійних питань, виконаних індивідуальних проектів та контрольних (тестових) завдань. Отримані «незадовільні» оцінки відпрацьовуються в обов'язковому порядку, але враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість отриманих оцінок

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Індивідуальні завдання

Крім теоретичних знань здобувач повинен вміти застосовувати отримані знання у наукових дослідженнях фундаментального та прикладного характеру з використанням сучасних інформаційних технологій.

Загальні вимоги:

- чіткість та логічна послідовність викладення матеріалу;
- переконливість аргументації;
- стислість і точність формулювань, які виключають можливість неоднозначного тлумачення;
- конкретність викладення результатів дослідження;

- обґрунтованість рекомендацій та пропозицій.

У рефераті повинні бути відображеними:

- актуальність тематики та відповідність до сучасного стану науки, техніки і питань виробництва;
- обґрунтування вибраного напрямлення досліджень, методів розв'язку задачі та їх порівняльні оцінки;
- аналіз та узагальнення існуючих результатів;
- розробка загальної методики проведення досліджень;
- характер і зміст виконаних теоретичних досліджень та розрахунків, методи досліджень;
- обґрунтування необхідності проведення експериментальних досліджень, принцип дії розроблених програм, характеристики цих програм, оцінка похибок розрахунків, отримані експериментальні дані;
- оцінка повноти розв'язку поставленої задачі;
- оцінка достовірності отриманих результатів, їх порівняння з аналогічними результатами;
- наукова та практична цінність виконаної роботи.

Реферат — це науково-технічний документ, який містить вичерпну систематизовану інформацію за вибраною темою (приблизно на 25-60 сторінках формату А4), передбачає виклад матеріалу на основі спеціально підібраної літератури та самостійно проведеного дослідження.

Реферат необхідно оформлювати відповідно до Державного стандарту України. Необхідно неухильно дотримуватися порядку подання окремих видів текстового матеріалу, таблиць, формул та ілюстрацій.

Структура реферату

- титульний аркуш;
- зміст;
- перелік умовних позначень, символів, одиниць скорочень і термінів (за необхідності);
- вступ;
- суть реферату (основна частина);
- висновки;
- список використаних джерел (перелік посилань);
- додатки (за необхідності).

Вимоги до змісту структурних частин

Титульний аркуш

Титульний аркуш є першою сторінкою реферату, який містить:

- найменування організації, де виконана робота;
- назву роботи;
- прізвище, ім'я, по батькові автора та його статус;
- науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові передбачуваного наукового керівника;
- місто та рік.

Зміст реферату

Зміст подають безпосередньо після титульного аркуша, починаючи з нової сторінки. До змісту включають структурні елементи у такому порядку: перелік умовних позначень, символів, одиниць скорочень і термінів (за необхідності); вступ; послідовно перелічені найменування всіх розділів, підрозділів і пунктів (якщо вони мають заголовки) суті роботи; висновки; рекомендації (за необхідності); список використаних джерел; назви додатків і номери сторінок, які містять початок відповідного матеріалу.

Перелік умовних позначень, символів, одиниць скорочень і термінів

Перелік умовних позначень, символів, одиниць скорочень і термінів складають за умови повторення таких елементів більше трьох разів у тексті та вміщують безпосередньо після змісту, починаючи з нової сторінки. Інакше — їх розшифровку наводять у тексті при першому згадуванні. Якщо у роботі вжита специфічна термінологія, чи використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення і таке інше, то їх перелік може бути поданий у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом.

Перелік треба друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять скорочення, справа — їх детальну розшифровку.

Вступ

Вступ розташовують після переліку умовних позначень, символів, одиниць скорочень і термінів (якщо він є), починаючи з нової сторінки. У вступі розкривають сутність і стан наукової задачі та її значущість, підстави та вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження. Далі подають загальну характеристику роботи у рекомендованій нижче послідовності.

Обґрунтовують актуальність та доцільність роботи для розвитку відповідної галузі науки чи виробництва, особливо на користь України шляхом аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями наукової задачі.

Коротко викладають зв'язок вибраного напрямку досліджень з планами організації, де виконана робота, а також з галузевими та (або) державними планами, програмами.

Формулюють мету роботи і задачі, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети.

Об'єкт дослідження — це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і вибране для вивчення.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження.

Подають перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої у роботі мети. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом.

Також подають коротку анотацію нових наукових положень (рішень), запропонованих автором, випускником, особисто. Необхідно показати відмінність одержаних результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни (вперше одержано, удосконалено, дістало подальший розвиток).

У роботі, що має теоретичне значення, треба подати відомості про наукове використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання, а у роботі, що має прикладне значення, — відомості про практичне застосування отриманих результатів або рекомендації щодо їх використання.

Відзначаючи практичну цінність одержаних результатів, необхідно подати інформацію щодо ступеня готовності до використання або масштабів використання.

Необхідно дати короткі відомості щодо впровадження результатів досліджень із зазначенням назв організацій, в яких здійснена реалізація, форм реалізації та реквізитів відповідних документів.

Вступ розкриває сутність і стан наукової проблеми та її значимість, підстави і вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження.

У вступі треба коротко відобразити оцінку сучасного стану досліджуваної проблеми, обґрунтування вибраної теми та необхідності проведення досліджень, відмічаючи:

- практично розв'язані задачі;
- прогалини знань, що існують у даній галузі;
- провідних вчених і фахівців даної галузі; актуальність та новизну теми;
- взаємозв'язок з іншими роботами.

Необхідно також дати коротку характеристику розділів реферату.

Основна частина

Суть роботи вміщують після вступу, починаючи з нової сторінки. Суть роботи — це викладання відомостей про предмет дослідження, необхідних і достатніх для розкриття сутності даної роботи (опис теорії, методів, характеристик створеного об'єкта, принципів дії об'єкта, основних принципових рішень, що дають уявлення про його устрій і т. ін.) та її результатів. Викладаючи суть роботи, особливу увагу приділяють новизні у ній, а також питанням сумісності, взаємозамінності, надійності, безпеки, екології. Суть роботи викладають, поділяючи матеріал на розділи. Кожний розділ починають із нової сторінки.

У розділах основної частини подають:

- огляд літератури за темою і вибір напрямків досліджень;
- виклад загальної методики і основних методів досліджень;
- експериментальну частину і методику досліджень; відомості про проведені теоретичні і (або) експериментальні дослідження;
- аналіз і узагальнення результатів досліджень.

В огляді літератури окреслюють основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою. Стисло, критично висвітлюючи роботи попередників, автор повинен назвати ті питання, що залишились невирішеними і, отже, визначити своє місце у розв'язанні проблеми. Бажано закінчити цей розділ коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень у даній галузі.

У другому розділі, як правило, обґрунтовують вибір напрямку досліджень, наводять методи вирішення задач і їх порівняльні оцінки, розробляють загальну методику проведення досліджень. У теоретичних роботах розкривають методи розрахунків, гіпотези, що розглядають, в експериментальних — принципи дії та характеристики розробленого програмно-модельного комплексу, оцінки похибок вимірювань.

Далі, у наступних розділах, з вичерпною повнотою викладаються результати власних досліджень автора з висвітленням того нового, що він вносить у розробку проблеми. Автор повинен давати оцінку повноти вирішення поставлених задач, оцінку достовірності одержаних результатів (характеристик, параметрів), їх порівняння з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних праць, обґрунтування потреби додаткових досліджень, негативні результати, які обумовлюють необхідність припинення подальших досліджень.

Розділи можна поділяти на підрозділи і пункти. Пункти, якщо це необхідно, поділяють на підпункти. Кожен пункт і підпункт повинен містити закінчену інформацію. Повні докази або подробиці дослідження можна розмістити у додатках.

Висновки

Висновки розташовують безпосередньо після викладення суті роботи, починаючи з нової сторінки. У висновках наводять оцінку одержаних результатів дослідження (наукову, практичну, соціальну цінність). Ця частина містить висновки автора стосовно суті проблеми, питань, що розглядалися у роботі, можливих галузей використання здобутих результатів роботи.

У висновках необхідно наголосити на якісних та кількісних показниках отриманих результатів, викласти рекомендації щодо їх використання.

Текст висновків можна поділяти на пункти.

Рекомендації

Рекомендації вміщують, якщо це потрібно, після висновків, починаючи з нової сторінки. У рекомендаціях визначають подальші роботи, які вважають необхідними, приділяючи основну увагу пропозиціям щодо ефективного використання результатів дослідження. Текст рекомендацій можна поділяти на пункти.

Список використаних джерел

Список використаної літератури, який починають з нової сторінки, завершує основну частину. Перелік джерел, на які є посилання в основній частині роботи, наводять після рекомендацій, якщо вони є. Список використаних джерел — елемент бібліографічного апарату, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел. Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують із каталогів і бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв і т. ін. Порядкові номери описів у переліку є посиланнями у

тексті (номерні посилання). Список використаної літератури складають із джерел у тому порядку, за яким вони вперше згадуються у тексті (найбільш зручний для користування). Відомості про джерела, включені до списку, необхідно давати відповідно до вимог державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць.

Додаток необхідно починати з нової сторінки. У додатках вміщують матеріал, який:

- є необхідним для повноти роботи, але включення його до основної частини роботи може змінити логічне та впорядковане уявлення про роботу;
- не може бути послідовно розміщений в основній частині роботи через великий обсяг або способи відтворення;
- може бути вилучений для широкого кола читачів, але є необхідним для фахівців.

У додаток, за необхідності, можна включити допоміжний матеріал, наприклад:

- проміжні математичні доведення, формули, рівняння та розрахунки;
- таблиці додаткових цифрових даних;
- протоколи і акти випробувань, впровадження;
- опис нових програм, які використовувались при проведенні експериментів та розрахунків;
- інструкції, методики, опис алгоритмів і програм реалізації на комп'ютерах створених методів;
- текст розроблених програм;
- ілюстрації допоміжного характеру;
- додатковий перелік джерел, на які не було посилань у роботі, але які можуть викликати інтерес.

Загальні правила

Наукова робота може бути рукописною, надрукованою машинописним способом або за допомогою комп'ютера на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210×297 мм). За необхідності допускається використання аркушів формату А3 (297×420 мм). За машинописного способу виконання роботи друкують через два інтервали; за комп'ютерного — через два міжрядкових інтервали до тридцяти рядків на сторінці за умови рівномірного її заповнення. Мінімальна висота шрифту 1,8 мм.

Бажано використовувати шрифти текстового редактора Word розміру 14.

Під час виконання роботи необхідно дотримуватись рівномірної щільності, контрастності й чіткості зображення впродовж усієї роботи. Всі лінії, літери, цифри та знаки повинні бути однаково чорними впродовж усієї роботи. Окремі слова, формули, знаки, які вписують чорнилом, тушшю, пастою у надрукований текст мають бути чорного кольору, при цьому щільність вписаного тексту має максимально наближуватись до щільності основного тексту. Помилки, описки та графічні неточності можна виправляти

підчищенням або зафарбуванням білою фарбою та нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого тексту машинописним способом або від руки. Виправлене повинно бути чорного кольору.

Текст роботи друкують, дотримуючись таких розмірів берегів:

- верхній, лівий і нижній - не менше 20 мм,
- правий - не менше 10 мм.

Розмір шрифту - не менше 12 (стандарт - 14).

Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту роботи і дорівнювати п'яти знакам.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) і подальшим чи попереднім текстом має бути:

- за машинописного способу - не менше, ніж три інтервали;
- за комп'ютерним набором - не менше, ніж два рядки.

[детальніше дивимось за посиланням:
<http://www.itm.dp.ua/docs/Referat.doc>]

5. ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика курсу полягає у послідовності набуття знань, умінь і навичок у ході лекцій, семінарських занять і самостійної роботи. Відвідування лекцій для здобувачів є обов'язковим. Політика курсу передбачає Perezдачу усіх невиконаних завдань в силу серйозних запізньєнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності здобувача на лекції чи семінарського заняття, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – середа, 15.00 год. – 17.00 год. У випадку запозичених робіт, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування), недоброрядної поведінки в аудиторії викладач пропонує здобувачеві повторно виконати необхідний вид роботи.

Академічна доброчесність. Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету. Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за посиланням: <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>.

Відвідування занять є обов'язковим. У разі відсутності здобувача освіти можливість і порядок відпрацювання пропущених занять регламентується [Положенням про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника \(введено в дію наказом ректора № 309 від 19.05.2023 р.\)](#)

Неформальна освіта. Питання визнання результатів навчання, отриманих у процесі неформальної освіти, регулюється «[Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника](#)» (<http://surl.li/gmskrh>)

Здобувачам враховувати результати навчання, отримані в процесі неформальної освіти на курсах дистанційного навчання таких платформ, як Coursera, Prometheus, EdEra, Всеосвіта, тощою

Для прикладу на платформі Prometheus, здобувачі можуть пройти такі курси: «Менеджмент» (основи менеджменту: від історичних концепцій до сучасних управлінських рішень). URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/management/> ; «Соціальний менеджмент і залучення зацікавлених сторін» (допоможе впроваджувати соціально значущі

проекти та знижувати конфлікти в громадах, які постраждали від війни) URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/soc-management-involvement/>.

Визнання результатів неформального навчання в Університеті включає подання здобувачем заяви, ідентифікацію задекларованих ним результатів, їх оцінювання університетом та ухвалення рішення щодо зарахування відповідних освітніх компонентів або відмови у визнанні. Цей процес спрямований на забезпечення відповідності задекларованих результатів вимогам освітніх програм.